

Hennalan punavankien valkoiset kasvattajat

Tuija Wetterstrand:

Hennalan helvetti. Kasvatustyötä Hennalan kasarmeissa 1918. Kirjokansi 214. SKS 2019. 208 s. ISBN 978-951-858-086-0.

FM Tuija Wetterstrand on taustaltaan arkeologi, historioitsija ja tietokirjailija, joka kirjoittaa vuoden 1918 sisällissodan tapahtumista. Arvioitava teos *Hennalan helvetti* kuuluu sarjaan, jonka ensimmäinen osa on historiablogi *Isoenon Helsinki 1915–1917* ja toinen *Punaisten panssarijuna 1918* (Into Kustannus 2017). Niistä ei muodostu Hennalan helvetin kanssa varsinaista trilogiaa, sen verran erilaisia ne ovat. Yhdistäviä lähtökohtia ovat kirjoittajan isoäidin veljen Työväen Arkiston muistitietokeräykseen laatimat muistelmat. Ne liittyvät myös Hennalan sotavankileiriin.

Alaotsikko *Kasvatustyötä Hennalan kasarmeissa 1918* rajaa teoksen näkökulman. Vuoden 1918 toukokuun puoliväliin mennessä perustettiin vangittuja punaisia varten sotavankilaitos, jonka yhtenä osana toimi kasvatusosasto. Sen päälliköksi tuli Kiinassa lähetystyössä sekä Amerikassa merimies- ja siirtolaistyössä toiminut pastori Hannes Sjöblom (1874–1944). Leireille, joita kutsuttiin sotavankiloiksi, nimettiin kasvatusjohtaja, jolla oli tukenaan pieni joukko usein itse hankkimiaan apulaisia. Tehtävänä oli ”vankien siveellinen ja opillinen kehittäminen” ja päämääränä tekojaan katunut ja rangaistuksensa sovittanut kansalainen.

Leirikasvatuksesta on tehty muutama pro gradu -tutkielma ja siitä on kirjoittanut myös Tuulikki Pekkalainen teoksessaan *Punavankileirit 1918* (Tammi 2007). Wetterstrand toteaa, että Hennalan helvetti on ensimmäinen teos, jossa vankileireillä annettua kasvatusta käsitellään laajemmin. Kirjassa vuoden 1918 tapahtumia tarkastellaan paikallisesti ja pääasiassa vain Hennalan kasvatustyöntekijöiden ja vankien kokemuksina. Jaakko Paavolaisen perusteos *Vankileirit Suomessa 1918* muodostaa yhä kaikkien uusien arviointien perustan. Punavankien kohtelu on säilyttänyt ajankohtaisuutensa.

Päästäkseen aiheeseen syvemmälle kirjoittaja sanoo keskittyneensä tietoisesti vain Hennalan sotavankilei-

riin. Kaikkia lupauksiaan hän ei kuitenkaan lunasta. Vaikka kirjoittaja nimeää aiheekseen kasvatustyön, on hänen teoksensa lähinnä kuvaus Hennalan oloista, vankien kohtelusta ja leirielämän yleisestä ankeudesta, ja tarjoaa kasvatustyöstä vain niukasti uutta tietoa. Leirin olojakaan ei aina tarkastella kasvatuksen näkökulmasta. Teoksen nimestä voi päätellä, että kirja on laadittu laajalle lukijakunnalle. Uteliaisuutta herättäville sivupoluille on siis helppo joutua: esimerkiksi kiinnostavuudestaan huolimatta punaisten päällikön Ali Aaltosen teloitaminen jää irralliseksi tapahtumaksi. Venäjän armeijan lentäjänä esiintyneen Heikki Immosen fantasiat tai vankileirien kasvatustietoa päällikön Hannes Sjöblomin Kiinan seikkailut ovat aiheen kannalta toisarvoisia. Omalaatuisinta on, että lukijoita houkutteleva takakansi rinnastaa kirjassa esitellyn leirin musiikkitoiminnan moderniin musiikkiterapiaan.

Vaikka leirin lakkauttamisesta huhuttiin, uusia vankeja siirrettiin Hennalaan sitä mukaa kuin muita leirejä purettiin. Vankeja oli yli yhdeksän ja puoli tuhatta, mutta heidän vaihtuvuutensa oli suuri. Tämä vaikeutti pitkäjänteistä kasvatustyötä. Kasvatusjohtajaksi palkattiin vasta valmistunut teologi Yrjö Alanen, jota seurasi inkeriläinen emigranttipappi Paul Sonny. Kasvatusapulaisina toimi opettajia, ylioppilaita ja yksi naispuolinen lähetystyöntekijä. Osasto järjesti säännöllisiä jumalanpalveluksia, tarkasti vankien postia, jakoi postikortteja, järjesti valistus- ja virkistystilaisuuksia sekä hoiti kirjastoa. Mahdollisuuksia henkilökohtaisiin keskusteluihin oli niukasti. Varsinaiseen opetukseen osallistui vain pieni joukko vankeja. Wetterstrandin kuvaukset kasvatustyöntekijöiden välittömistä kokemuksista ovat arvokasta tietoa siitä, miten vaikeaa työ oli ja miten vähän he kykenivät vankien olojen parantamiseksi tekemään. Myös työntekijöiden taustat ja myöhemmät kohtalot saavat laajan selityksensä.

Sotavankileirillä annettun kasvatuksen esikuvana oli ilmeisesti rauhanajan vankilatyö. Käytännön työhön annettiin kuitenkin niukasti ohjeita. Työntekijät ymmärsivät tehtävän mahdottomuuden, vapautuvien vankien jälkihuollon puutteellisuuden ja oman voimattomuutensa. Heidän vetoomuksensa vankien olojen parantamiseksi eivät saaneet vastakaikua. Sodan voittajat eivät kyenneet ennakoimaan suuren vankimäärän luomaa painajaismaista tilannetta ja reagoivat siihen vasta, kun leirin nälkäkatastrofi oli ilmeinen. Pelkkä sisällissodan jälkeinen vihan ilmapiiri tuskin selittää kasvatustyön epäonnistumista. Sen syyt löytyvät massiivisesta tutkinta-, vankileiri- ja tuomioistuinkoneistosta, byrokraatiasta, jonka oli vaikea selviytyä ylivoimaisesta tehtävästään.

Tuija Wetterstrandin päätös rajoittaa vain Hennalaan kaventaa teoksen näkökulmaa. Useamman leirin tarkasteleminen olisi lisännyt työtä moninkertaiseksi, mutta samalla se olisi voinut tarjota tietoa kasvatustyönte-

kijöiden painotuksista eri leireillä. Kirjoittaja toteaa, että vankeja kasvatettiin kristillisessä ja isänmaallisessa hengessä. Valitettavasti hän ei pohdi, mitä se käytännössä tarkoitti ja millaiseen kansalaisuuteen kapinallisia haluttiin kasvattaa. Ehkä aikalaiset eivät olleet itsekään asiasta kovin hyvin selvillä.

Puutteistaan huolimatta Wetterstrandin teos antaa virikkeitä jatkotutkimuksiin. Edelleen on syytä pohtia, miten kansalaisuutta rakennettiin itsenäistyneessä Suomessa kirkon, koululaitoksen, puolustusvoimien, suo-

jeluskuntien, vapaan sivistystyön sekä laajan poliittisen ja aatteellisen järjestökentän voimin. Punavankien kasvattamisyrietykset olivat osa tätä työtä. Teos antaakin aihetta pohtia laajemmin, miten punavankien paluu yhteiskunnan jäseniksi onnistui ja miten siihen suhtauduttiin. Tuija Wetterstrand kirjoittaa havainnollisesti ja eloisasti. Vaikka uuden tiedon määrä jää kirjassa ennako-odotuksia vähäisemmäksi, populaarina tietoteoksena *Hennalan helvetti* löytää varmasti itselleen lukijoita.

Pauli Arola, FT
Riihimäki